

petje spremljali. Iznajdec harp s pedalom je po enih Hochbrucker v Donauvertu, po drugih pa Janez Pavel Velter v Norimbergu (oba sta živel v prvi polovici 18. stoletja). — Eolovo harpo je Kircher iznajdel (glej: „Eolova harpa“), velikansko Eolovo harpo pa Gattoni v Milanu l. 1786.

57. *Hlapnica* (dimnica, eolipila). Ta temelj parnega stroja je iznajdel Hero Aleksandriški (leta 130 pred Kr.); on je, kakor se pravi, votlo rudno kroglo naredil in jo deloma z vodo napolnil; in ko se je razgreta voda v hlap spremenila, se je začela krogla po nasprotni moči pri izvaljenji sopara gibati in tekati.

58. *Hodomér* (hodometer, stopomér, korakomér), geometrično orodje, že od rimskega pisavca Vitruvija popisano, v srednjem veku v različnih podobah znano, in v novejšem času od Holfelda zboljšano, in ravno tako priprosto kakor umno narejeno.

59. *Igle*. Prve bucike (igle glavičke) so menda na Laškem, in sicer v Florenci delali; na Nemškem pa so gotovo bile prve v Norimbergu in Avgsburgu napravljene, in sicer v sredi 14. stoletja. — Šivanke, ki so gotovo veliko starejše, kakor bucike, so bile v 14. stoletji, ko so se drat vleči naučili, zelo zboljšane. — Mnogo pozneje še le so začeli pletilne igle (pletanke) narejati.

60. *Ivelati* (nivelati, nivelliren). Umetnost zlato- in srebroraza, ali tako imenovano ivelanje (nivelanje), je bila, ko se je bil dolbnik iznajdel, s katerim se je veliko lažje ravnalo kakor z zlatarskimi puncii, na Francoskem že v prvi polovici 7. stoletja dobro znana in pridno urjena, in je prišla odtod polagoma na Laško, kjer se je še bolj spopolnila.

61. *Jacquardova mašina*. Imenitna Jacquardova (izrekuj: Žakárdova) mašina, ki je zdaj skoraj v vseh svilarnicah vpeljana, se je prvič leta 1801 na pariški razstavi ljudem pokazala. Iznajdec teh umetno izdelanih števcev je v Lionu rojeni Jožef Marija Jacquard, slavnoznani mehanikar. Prvi konzul (Napoleon Bonaparte) mu je dal 6000 frankov letnine.

62. *Jekloreztvo*. Po posebni svoji marljivosti so angleški bakrorezci medoreztvo s tem zelo zboljšali, da so leta 1820 jekloreztvo ali tako imenovano siderografijo iznajdli. Rabijo se pri tej umetnii, kakor je znano, cementane jeklene plošče, ktere tako lepo in čisto izpeljavo dopuščajo, da so se po jeklorezu že izvrstne dela dognale. Ta umetnija se je tudi kmali zunaj Angležkega, posebno na Nemškem razširila. V Avstrii jo je prvi vpeljal umetni dunajski bakrorezec Stoeber, kateri se je je tudi menda na Nemškem naučil.

63. *Jirharija*, ki se je gotovo na Jutrovem iznajdla, in se v Evropi najpoprej na Rusovskem, Turškem in Ogorskem vpeljala, je verjetno mnogo starejša, kakor se navadno misli, češ, da so se je Evropejci v sredi 15. stoletja poprijeli. Toliko vemo, da so jirharjem in strojarjem na Ogorskem že leta 1376 postave dane bile, in da so v začetku 16. stoletja že v Norimbergu jirharji delali. Pripoveduje se tudi, da se je jirharija ali „ogersko strojenje“ leta 1584 od dveh nizozemskih strojarjev, Lasmagne in Anvand, iz Ogorskega, kjer sta se tega rokodelstva naučila, najpoprej v Novem Gradu (Neufchatel), in potem v Parizu vpeljala, in da je minister Kolbert pozneje nekega Larose-a na Ogersko poslal, da bi se tega dela še bolj naučil, in tako se je tedaj po njem to rokodelstvo na Francoskem prav udomačilo.

64. *Kačnik* (*serpentin*). Ta kamen je prvi Brendel, Saksonec leta 1580 obdeloval.

65. *Kaleidoskop*; iznajdel ga je jezuit Kircher leta 1646; kupčeval ž njim je Bauer v Norimbergu

(leta 1798); sedanjo podobo mu je dal Brewster v Edinburgu leta 1817.

66. *Kaména* (*belo prstena*) *posoda*. V začetku 18. stoletja se je začela delati angleška bela kamena posoda (Steingut, earthen ware), ko je za to potrebno glino nek lončar v Straffordshiru po naključbi najdel.

(Dalje prihodnjič.)

Železnice nam je treba.

II.

Sporočilo Jož. Pleiweis-a v seji ljubljanske kupčijske zbornice 28. oktobra t. l.

Poslednje „Novice“ so naznanile važne predloge, ki jih je zastran železnice izročil gosp. V. C. Zupan kupčijski zbornici, da jih pošlje c. kr. ministerstvu na Dunaj; zlasti je za gorensko stran imenitna tista železnica, ki naj bi se iz Ljubljane naredila v Belak. Al dolenska stran je v še večih nadlogah, katerih se deloma le s tem rešiti more, ako dobí železnico. Zato se mi je zdelo živo potrebno, da po dogovoru z izvedenimi možmi, kateri poznajo razmere dolenskih krajev in njih nadloge, sem dodal v gori omenjeni seji gosp. Zupanovemu predlogu še drug nasvèt, kateri sega v to, da bi se iz Ljubljane čez Grosuplje, Žužemberg, Dvor, Toplice in Črnomelj železnica naredila v Karlovec. Zavoljo lege krajev bi menda nikakoršnih presilnih težav ne bilo, da bi overale železnico po tej poti. Taka železnica pa bi bila velika pomočnica fužinam v Dvoru poleg Žužemberga in v Gradacu poleg Črnomlja; skor bi smel reči, da bi jih pri življenji ohranila, ker vožnina železnine in vlitiga železa, kakor železne rude, drv in premoga bi jih stala veliko bolji kup. Premoga je v okolici črnomeljski toliko nakupičenega, da bi ga leto in dan morebiti 1 milijon centov nakopati in izpeljati mogli. Sicer je tudi znano, da bi se dalo suhih češpelj, medú, ježic (konopra), vinskega kamna, lanénega semena in stavbinega lesa dokaj iz teh krajev na prodaj izpeljavati; nasproti pa se vpeljuje iz Banata vsako leto mnogo koruze in pšenice, iz Ogorskega in Hrvaškega mnogo goveje živine in prešičev, kozlov, ovác, koč itd. Tudi zdaj zlo zapuščenim zdravilnim Toplicam bi železnica dobro došla. Ako se dalje v prevdarek vzame, da bi se tudi veliko ljudstva po tej železnici vozilo, in da potem, ko se dodela železnica iz Reke v Zemun (ki bode gotovo čez Karlovec šla), se Ljubljana in Trst naravnost skleneta s Carigradom in črnim morjem (iz Beligrada neki nameravajo železnico potegniti v Carigrad), je pač očitno, koliko dobička bi kupčijstvu donasala železnica, ktera bi iz Ljubljane čez Črnomelj šla v Karlovec in tako posrednica bila za kupčijstvo po velikem svetu. To bi bila najkrajša pot, po kateri bi se Ljubljana in Trst sklenila s Carigradom in črnim morjem.

Ako bi pa tej ravno naznamovani poti se zoperstavljale posebne overe, naj se dolenski strani saj s tem pomaga, da bi reška železnica, ki se bo gotovo iz Karlovca v Reko delala, blizo Metlike ali Črnomlja, saj čez Netralič proti Vinicam in Severinu ob Kolpinih bregovih napravila.

Potem takem bi Metlika in Črnomelj bila le kake 2 ali 3 milje na strani od železnice. Metličani in Črnomljani bi potem svoje pridelke saj lahko v Netraliču (poštna postaja na Hrvaškem) na železnico nakladali in dalje na morje vozili. Kar pa se tiče vina, se mu mora kupčija le v Ljubljano odpreti, premog in les pa bi se vozila na Reko.

Ker skušnje kažejo, da je narod čedalje manj zmožen davke svoje odrajtovati, je dolžnost naša, kateri zastopamo zadeve obrtnijstva in kupčijstva, da mislimo

na to, kako bi se dalo odvrniti, da dežela ne oboža popolnoma.

Pomoč taka je to, da se krajem, ki kaj pridelajo, odpre pot, da morejo na prodaj peljati svoj pridelek.

Okolica metliška in črnomaljska pridelujete posebno vino, — ako tega svojega pridelka prodati ne morete, obožati morate popolnoma. Strašna gora Gorjanec zapira belim Kranjcem pot, da s svojim dobrim vinom ne morejo v gornjo deželo; ko bi pa železnica šla skozi njih kraje ali saj blizu njih, bi lahko dober kup vozili dobro svoje vino na gorensko stran in ga le-sèm prodajali. Kar pa se tiče vina ondašnjega, je gotovo, da je že zdaj dobro, da se pa bo lahko merilo z vsakim drugim vinom, kadar bojo jeli v kleti (hramu) ž njim umnejše ravnati kakor ravnajo še zdaj.

Po vsem tem tedaj predlagam sl. kupčijski zbornici: naj priznava potrebo železnice, kakor sem jo popisal, za dolensko stran, in ako potrdi moje misli, naj stori vse, kar je treba, da se napravi toliko zaželjena železnica. —

Po nasvetu predsednikovega namestnika gosp. Samasa-ta je zbornica soglasno sklenila, da se tudi ta predlog priporoči sl. ministerstvu.

Kako bi se vsi Slovani najlože naučili vseh slovanskih jezikov. *)

Spisala naj bi se za vsak slovansk narod taka slovnica, ki bi, kolikor mogoče na kratko, razkazovala enakosti in različnosti vseh družih slovanskih jezikov, in sicer:

1. za Slovence, v slovenskem jeziku pisana, naj bi kazala, v čem je enak slovenski jezik hrvaškemu (ali srbskemu), potem českemu, poljskemu in ruskemu, in v čem se od njih razlikuje;

2. za Hrvate ali Srbe, v njih jeziku pisana, naj bi razkazovala ravno to od slovenskega, českega, poljskega in ruskega jezika;

3. za Čehe, v češčini pisana, naj bi razlagala vse to od hrvaškega, slovenskega, poljskega in ruskega jezika;

4. za Poljce, poljski pisana, naj bi spet razkazovala enakosti in različnosti vseh družih slovanskih jezikov s poljskim, in

5. za Ruse, v ruščini pisana slovnica, naj bi ravno to razlagala od vseh družih slovanskih jezikov.

Taka slovnica naj bi se potem v dotični deželi vpe-ljala po vseh gimnazijah in realkah. Slovenska taka primerjajoča slovnica po slovenskih deželah, hrvaško-srbska po Hrvaškem itd. Šolska mladina bi se po tej poti igraje naučila vseh slovanskih jezikov toliko, da bo lahko razumela vsako slovansko delo. Tako bi postala cela slovanska literatura lastnina vseh Slovanov skup in vsacega slovanskega naroda posebej, in ne bi trebalo toliko ptujim knjigam v slovanske kraje poti odpirati, a domačim slovanskim je zapirati.

Po tem načinu bi tudi najbolje razvidili, kako se ima slovansko narečje slovanskemu bližati, da dosežemo tudi mi Slovani skoraj to, kar so dosegli pred nami vsi omikani narodi, to je — en občen jezik. Do tistih-

mal pa bi saj vsak omikan Slovan razumel vse slovanske narečja. In tako bi bile široke vrata odprte vsaki slovanski knjigi.

Val. Lužnik.

Jugoslavenstvo.

* *Bosiljak, list za mladež.* Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Prvi list tega novega časnika, vzlasti mladini namenjenega in v našem listu že oznanjenega, je prišel na svetlo. Lepo je spolnil, česar smo pričakovali od vrlega vredništva: gradiva izvrstnega na vsako stran hranuje v sebi. Da vidijo bralci naši, da ni težko razumeti hrvaščine, jim damo za poskušnjo iz njega pesmico:

Sokol i njegova majka.

Od Napoleona Špun-Stričića.

Mladjan soko na kamenu sjedi,
Sjetno sjedi a u nebo gleda;
U visinu letio bi rado,
K sunašcu ga srce vuče mlado,
Al sokoli besjede mu stari:
„Miruj, diete, mladosti nekvari;
Nisu za te visine bezkrajne
Ni sunčane carevine sjajne.
Sunce bi ti krila izgorilo,
Vid bi jasni tebi zasliepilo —
Miruj, diete, doma s' drži svoga.“
Sluša majka sokola staroga,
Sluša stara, a svjetuje sina:
„O moj sinko, dušo materina!
Ako tebe k suncu želja vuče

I u tebi smjelo srce tuče —
A ti leti nebu pod oblake,
Povriedit te neće sjajne zrake:
Tko se boji, samo tom krilašča
Pali vatra ognjena sunašca —
Tebi sunce pozlatiti će krilo
Jer je nebu smjelo srce milo.“
Tako sinku majka govorila
Sokola si mlada ohrabrila.
Diže sinak ponosito čelo,
Na lakih se krilih diže smjelo.
Do sunca je jarkog doletio —
Zlatna krila natrag je donio.
Zlatna krila sinku dika bila,
A majka se sinkom ponosila.

Tri dni v Zagrebu.

Spisal Dr. Ž.

(Dalje.)

Iz muzeje krenili smo jo na ravnost po stopnicah v prvo nadstropje ne ravno velike, vendar prav lične hiše, in bili smo v poslopih društva „dvorana.“ Varh muzeje tudi sluga „dvorane“, bil nam je vodnik. Koj pri vhodu je mala sobica, kjer se obleka odlaga, poleg nje kavana z dvema sobama; od tod stopimo v čitalnico, jako lepo in pripravno sobano, z obilnimi nemškimi časniki, med katerimi so slovanski skor da bele vrane! Zraven čitalnice je dvorana, od ktere ima menda celo društvo svoje ime. Krasno poslopje je pravilno na štiri vogel zidano, na treh straneh z galerijo obdano. Vse je okusno in lično. Prostora za ples je malo več kot v ljubljanski čitavnici.

Ker je poldne že davno minulo, hitel sem, da mož beseda ostanem, na „ručak“ k gostoljubnemu gosp. prefektu bogoslovja zedinjenih Grkov, kamor sem bil tako prijazno povabljen. Gospoda župnika še ni bilo domá; sprejel me je ljubeznjiv mlad bogoslovec, mi razkazal stanovanje svojega ravnatelja, imenoval mi na stenah viseče slike slavnih grških škofov in se sploh tako izvedeno obnašal, da mi vedno ostane v dragem spominu. Med tem dospè moj gostoljubni prefekt domú, in ker je bilo pripravljeno že vse, sedemo koj za mizo k izvrstnemu obedu. Prav židane volje smo bili; razgovarjali smo se med obedom o Slovencih in njihovim slovstvu; napitnice, v katerih so Hrvatje mojstri, se ve da, niso izostale, in ker je moj gostoljubni ravnatelj napival posamesnim veljakom slovenskim, napil sem jez navdušenega srca na dolgo zdravje „prvemu Slovanu“ milostljivemu vladiku djakovaškemu, preblagemu podporniku naroda jugoslovanskega, tudi nam Slovencem priljubljenemu škofu Strosmajer-u. Take in enake napitnice vrstile so se, in po prijaznem razgovoru pretekkel je čas, ko bi bil trenil. Predno sem se nadjal,

*) Ta misel je po našem mnenju tako praktična in se tako lahko izpeljati dá, da je vredna pomislika od vseh strani in vseh dežel, ktere zadeva. Da se pa pozornost obrne na to prevažno idejo, treba, da sl. vredništva vseh slovanskih znanstvenih časnikov blagovolijo gosp. Lužnikov predlog vzeti v svoje liste in ga tako izročijo učenim Slovanom v prevdarek. Da se najdejo možje, ki so v stanu spisati take slovnice, ni dvombe. Kadar pa imamo slovnice, hajd v šole ž njimi — in vse je storjeno! Vred.